

9. BEHEER VAN VERONTREINIGDE BODEMS IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST: ALGEMEEN KADER

1. Inleiding

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt gekenmerkt door een indrukwekkend industrieel verleden; het Gewest dankt zijn toegankelijkheid heel zeker aan de ontwikkeling van het spoornet en de aanwezigheid van het kanaal. Door de eeuwen heen raakten zowel de bodem als het grondwater van het Gewest daardoor meermaals verontreinigd. Die verontreiniging vindt haar oorsprong in lekken of overvullingen van koolwaterstoftanks, het lozen van verontreinigende stoffen op of in de bodem, incidenten bij het overhevelen van gevaarlijke stoffen, neerslaand contaminerend stof...

Wat de bodemverontreiniging betreft, zijn de industriële activiteiten lang niet de enige boosdoener. Ook het storten van stadsvuil, lekkende rioleringen, activiteiten van KMO (garages, tankstations, drukkerijen, droogkuis,...) of nog de huisvesting (gebruik van pesticiden, lekkende tanks,...) moeten met de vinger worden gewezen.

Vanaf de oprichting in 1989 besteedde het Brussels Instituut voor milieubeheer (het huidige Leefmilieu Brussel) aandacht aan de impact van die verschillende activiteiten op de bodem- en grondwaterkwaliteit, aan de mogelijke risico's voor de volksgezondheid (bv. verontreiniging van de waterrijkdommen door insijpeling van verontreinigende stoffen in waterleidingen of in grondwaterlagen, verontreiniging van de leefruimte door verspreiding van verontreinigende stoffen vanaf belendende terreinen, verontreiniging van de bodem gebruikt voor voedselproductie, van speelvelden, enz.), en voor het milieu en de ecosystemen (bv. verontreiniging van groene ruimten en gebieden met hoge biologische waarde, verspreiding van verontreinigende stoffen in het oppervlakte- en grondwater).

Geleidelijk aan ontstond een heus beleid van de "bodemverontreinigingsproblematiek". Dat berust gelijktijdig op preventieve maatregelen maar ook, na verontreiniging, op maatregelen inzake risicobeheer en sanering van verontreinigde percelen.

2. Wettelijk kader

Uitgenomen voor de sector van de tankstations bestond er in het Brusselse Gewest tot 2004 geen enkele specifieke wetgeving ter ondersteuning van het onderzoek naar en het beheer van bodemverontreiniging. De vervuiler kon, uitgaande van andere wetteksten, wel worden verplicht tot vergoeding van de schade aan bodem en grondwater, meer bepaald:

- ordonnantie betreffende de milieuvergunningen: die legt de exploitanten van vergunningsplichtige installaties een reeks maatregelen op. Die beogen om het gevaar, de hinder of de ongemakken als gevolg van de activiteit te vermijden, te beperken of te verhelpen en de plaats van de inrichting waarvan de uitbating ten einde loopt te herstellen. Krachtens diezelfde ordonnantie kan de uitgereikte milieuvergunning rechtstreeks de maatregelen bepalen die de exploitant bij ongevallen moet treffen. De bodemsaneringswerven of werven voor het nemen van vrijwaringsmaatregelen staan op de lijst van de zogenaamde ingedeelde inrichtingen vermeld. Voor aanvang moet een milieuvergunning worden uitgereikt.
- ordonnantie betreffende de opsporing, de vaststelling, de vervolging en de bestraffing van misdrijven inzake leefmilieu: die laat de personeelsleden van de Inspectiedienst van Leefmilieu Brussel toe alle maatregelen te treffen of te gelasten die zij nodig achten om elke vorm van gevaar of hinder voor het leefmilieu of de gezondheid van de bevolking veroorzaakt door die inrichtingen te voorkomen, te verminderen of te verhelpen.
- ordonnantie betreffende de preventie en het beheer van afvalstoffen: die bepaalt in welke mate een verontreinigde bodem als afval of als gevaarlijk afval moet worden beschouwd.

Afgezien van hiervoor vermelde regelgeving beschikte Leefmilieu Brussel over andere rechtsinstrumenten om de verantwoordelijke voor bodemverontreiniging tot sanering te verplichten. Zo was er de wet van 1971 op de bescherming van het grondwater en het besluit van 2002 tot vaststelling van de exploitatievoorwaarden voor stortplaatsen. Deze wet bepaalt dat de stortgassen en de impact van de afvalstoffen op de lucht- en grondwaterkwaliteit moeten worden gecontroleerd en beheerst.

Wat de sector van de tankstations aanbelangt, legt een besluit uit 1999 de exploitatievoorwaarden en de technische normen voor de uitbating van de stations vast. Dat omvat naast maatregelen die nieuwe bodemverontreiniging moeten voorkomen, ook curatieve maatregelen voor het saneren van bestaande bodemverontreiniging. Het besluit legt bovendien een gedetailleerde onderzoeksprocedure vast, gaande van prospectieve onderzoeken over gedetailleerde onderzoeken - bij overschrijding van bepaalde waarden of "drempelwaarden" - om de omvang van de verontreiniging vast te stellen, tot saneringsonderzoeken - bij overschrijding van de zogenaamde "interventiewaarden" - met als doel te beschrijven hoe de sanering zal worden uitgevoerd.

Om over een meer globaal en volledig kader betreffende het beheer van bodemverontreiniging te kunnen beschikken werd op het vlak van de wetgeving een indrukwekkende inspanning geleverd die op 13 mei 2004 uitmondde in de goedkeuring van de ordonnantie betreffende het beheer van verontreinigde bodems (Belgisch Staatsblad van 24/06/2004). Bodemverontreiniging wordt hierin omschreven als "elke bodemverontreiniging die een zeer negatief effect op de menselijke gezondheid heeft of die het ecosysteem, de chemische of kwantitatieve staat of het ecologisch potentieel van de waterlichamen zeer ongunstig beïnvloedt, doordat er rechtstreeks of indirect stoffen, preparaten, organismen of micro-organismen in de oppervlakte of in de grond zijn gebracht". Doel van deze ordonnantie is de risico's verbonden met verontreiniging te beperken en terug te brengen tot een voor de menselijke gezondheid en het milieu draaglijk niveau via een systeem van risicobeheer dat het concrete gebruik van de bodem moet toelaten, zonder systematisch tot sanering te moeten overgaan. De ordonnantie voert het begrip "risicoactiviteiten" in (activiteiten die de geldende wetgeving beschouwt als potentieel verontreinigend voor de onderliggende bodems) en plant de opstelling van een inventaris van verontreinigde bodems of bodems waarvoor ingevolge actuele activiteiten of activiteiten uit het verleden sterke aanwijzingen op verontreiniging bestaan. Deze ordonnantie legt ook de uitvoering op van een verkennend bodemonderzoek dat voor mogelijk verontreinigde bodems moet toelaten aan te tonen of de bodem al dan niet daadwerkelijk verontreinigd is en voor daadwerkelijk verontreinigde bodems de noodzaak van een risicostudie moet inschatten. Deze laatste evalueert dan de omvang van de vervuiling en de noodzaak aan risicobeheer of aan sanering. De ordonnantie legt daarnaast strafbepalingen op gaande van administratieve boeten tot de nietigverklaring van overdrachten van terreinen en milieuvergunningen die kunnen worden opgelegd aan exploitanten en eigenaars die de verplichtingen van de ordonnantie niet zijn nagekomen (aansprakelijkheidsstelsel). Om die principes in de praktijk te brengen definieert de ordonnantie de risicoactiviteiten en voorziet ze in de opstelling van een inventaris van de verontreinigde of mogelijk verontreinigde bodems (zie factsheet "Informatietools: inventaris van de bodemtoestand"). Bij de ordonnantie hoort eveneens een besluit betreffende de toekenning van een premie voor de uitvoering van een bodemonderzoek in het kader van het beheer en de sanering van verontreinigde bodems (B.S. 09/10/2007).

Op 5 maart 2009 keurde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een nieuwe ordonnantie betreffende het beheer en de sanering van verontreinigde bodems goed (Belgisch Staatsblad van 10/03/2009). Die trad op 1 januari 2010 in werking en biedt tal van voordelen ten opzichte van de ordonnantie die ze vervangt, meer bepaald:

- betere voorlichting van de buurtbewoners, verkopers en kopers van terreinen via het bodemattest (zie factsheet "Informatietools: inventaris van de bodemtoestand") en voorlichting van de gemeente- en gewestbesturen;
- verduidelijkt de inventaris van de bodemtoestand en voert het begrip "bodemtoestandcategorie" in (idem);
- geeft een gedetailleerde beschrijving van de verplichtingen en duidt de houders van de verplichtingen aan;
- creëert de saneringsnormen;
- voorziet in 3 types verontreiniging (eenmalige, gemengde en weesverontreiniging), de behandeling die naargelang van het type verontreiniging moet worden uitgevoerd en de persoon die daarmee wordt belast (zie factsheet "technische hulpmiddelen: identificatie en behandeling van verontreinigde bodems);
- versterkt het principe "de vervuiler betaalt";
- verduidelijkt de onderzoeksprocedure,
- integreert de economische werkelijkheid en voorziet mogelijke premies voor de behandeling van zogenaamde weesverontreiniging, en de oprichting van sectorale fondsen voor de sanering (zie factsheet "Economische hulpmiddelen: financiering van de sanering en beheer van verontreinigde bodems);
- voert een procedure voor beroep tegen de administratieve beslissingen in;

- verhoogt de rechtszekerheid.

Voor de uitvoering van deze Ordonnantie van 5 maart 2009 (B.S. 10/03/2009) diende de Regering verschillende uitvoeringsbesluiten goed te keuren, met name:

- het al hoger vermelde besluit van 20 september 2007 betreffende de toekenning van een premie voor bodemstudies (Belgisch Staatsblad van 09/10/2007) en het besluit van 20 maart 2014 betreffende de toekenning van premies voor de uitvoering van bodemonderzoeken en behandelingswerken van weesverontreiniging (B.S. van 02/05/2014);
- het besluit van 17 december 2009 tot vaststelling van de lijst van de risicoactiviteiten (B.S. van 08/01/2010), gewijzigd door het besluit van 16 juli 2015 (B.S. van 10/08/2015);
- het besluit van 17 december 2009 tot vaststelling van de interventienormen en saneringsnormen (BS van 08/01/2010);
- het besluit van 8 juli 2010 tot vaststelling van de type-inhoud en de strategie ter uitvoering van het verkennend bodemonderzoek en de gedetailleerde onderzoeken (BS van 20/07/2010);
- het besluit van 8 juli 2010 tot vaststelling van de type-inhoud en de strategie tot uitvoering van het risicobeheersvoorstel, van het saneringsvoorstel en van het beperkt saneringsvoorstel, (BS van 20/07/2010);
- het besluit van 24 september 2010 en het besluit van 16 februari 2017 betreffende het bodemattest (BS van 11/10/2010 en 20/03/2017);
- het besluit van 15 december 2011 betreffende de erkenning van de bodemverontreinigingsdeskundigen en de registratie van de bodemsaneringsaannemers (BS van 30/01/2012), gewijzigd door het besluit van 7 juli 2016 (B.S. van 03/08/2016);
- het besluit van 16 juli 2015 betreffende de akten van familiale aard die worden uitgesloten uit de definitie van vervreemding van een zakelijk recht in de zin van de ordonnantie van 5 maart 2009 betreffende het beheer en de sanering van verontreinigde bodems (B.S. van 31/07/2015).

Ondertussen werd ook de Ordonnantie van 23 juni 2017 tot wijziging van sommige bepalingen van de ordonnantie van 5 maart 2009 betreffende het beheer en de sanering van verontreinigde bodems goedgekeurd (Belgisch Staatsblad van 13/07/2017) evenals nog enkele besluiten, met name:

- het besluit van 29 maart 2018 tot vaststelling van de interventienormen en saneringsnormen (B.S. van 02/05/2018);
- het besluit van 29 maart 2018 tot vaststelling van de type-inhoud van het verkennend bodemonderzoek en het gedetailleerd bodemonderzoek en van hun algemene uitvoeringsmodaliteiten (B.S. van 02/05/2018);
- het besluit van 29 maart 2018 tot vaststelling van de type-inhoud van het risicobeheersvoorstel en het saneringsvoorstel, en de behandeling van beperkte duur (B.S. van 02/05/2018).

3. Beheer van verontreinigde bodems; informatie-, technische en economische hulpmiddelen

Afgezien van deze factsheet die hoofdzakelijk het algemeen reglementair kader schetst, besteden drie andere factsheets aandacht aan de problematiek van de verontreinigde bodems in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Een eerste fiche, "Informatietools: Inventaris van de bodemtoestand", belicht de evolutie van de inventaris en de inhoud ervan (ook die van de vroegere versies), de rol van deze inventaris, de procedure voor validatie van de inhoud, de resultaten van de validatie, het gebruik dat ervan wordt gemaakt, en bepaalde gegevens verkregen na identificatie van de verontreinigde percelen.

Een tweede fiche ("Technische hulpmiddelen: Identificatie en behandeling van verontreinigde bodems") gaat dieper in op het vergaren van gegevens over de bodemkwaliteit via de meertrapse technische procedures en volgens voornoemde wetgeving en zet de beheers- en saneringsmaatregelen uiteen die daaruit bij vaststelling van verontreiniging voortvloeien. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de evolutie van het aantal studies, van hun relatieve verhoudingen, van de verhouding betrokken activiteitensectoren en van de verdeling van de toegepaste saneringstechnieken.

De derde factsheet met de naam "Economische hulpmiddelen ter ondersteuning van het saneringsbeleid en het beheer van de verontreinigde bodems" behandelt de beschikbare economische hulpmiddelen ter ondersteuning van acties of projecten die verontreinigende bodems

identificeren, risico's beheren of verontreinigende percelen saneren, of nog nieuwe verontreinigingen vermijden.

Bronnen

1. LEEFMILIEU BRUSSEL 2015. « Jaarverslag 2014 van de onderafdeling Bodems van Leefmilieu Brussel », intern document.
2. MINISTERIE VAN HET BHG 2009. « Ordonnantie van 5 maart 2009 betreffende het beheer en de sanering van verontreinigde bodems », Belgisch Staatsblad van 10/03/2009.
3. BHG 2017. « Ordonnantie van 23 juni 2017 tot wijziging van sommige bepalingen van de ordonnantie van 5 maart 2009 betreffende het beheer en de sanering van verontreinigde bodems », Belgisch Staatsblad van 13/07/2017.

Andere factsheets in verband hiermee

Thema Bodem:

10. Informatietools: Inventaris van de bodemtoestand
11. Technische hulpmiddelen: Identificatie en behandeling van verontreinigde bodems
12. Economische hulpmiddelen: Financiering van de werkzaamheden voor de sanering en het beheer van de verontreinigde bodems

Auteur(s) van de factsheet :

Saïd El Fadili in samenwerking met Juliette de Villers

Update : juni 2018